

DOI: 10.5281/zenodo.15695376

Link: <https://zenodo.org/records/15695376>

“YASHIL” SANOAT SIYOSATI VA UNI SAMARALI AMALGA OSHIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Samarqand filiali talabasi

Sharipboyev Husanboy Marks o‘g‘li

Annotatsiya: Bugungi kunda globallashtirish va sanoatlashtirish jarayonlari bilan birga ekologik muammolar tobora dolzarb bo‘lib bormoqda. Ushbu maqola "Yashil" sanoat siyosati va uni samarali amalga oshirishning ustuvor yo‘nalishlari mavzusini tahlil qiladi va sanoat korxonalariga yashil iqtisodiyot sohasini kiritish orqali nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, balki atrof-muhit va ekologiyani yaxshilanishiga zamin yaratadi. Yashil sanoat siyosati bu jarayonning ajralmas tarkibiy qismi bo‘lib, sanoat korxonalarining ekologik jihatdan barqaror, resurslarni tejovchi va atrof-muhitga minimal zarar yetkazuvchi texnologiyalar asosida ishlashini ta‘minlashga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, sanoat, yashil sanoat siyosati, qayta tiklanadigan energiya, ekologiya, qayta ishlanuvchi chiqindilar, yashil texnologiya, investitsiyalar, qayta tiklanadigan resurslar, atrof-muhit, yashil ishlab chiqarish, yashil investitsiya.

Kirish

Bir necha asrlardan buyon sanoatda yuz berayotgan o‘zgarishlar va ko‘plab yangi innovatsiyalarning sanoat sohasiga kirib kelishi ko‘plab sohalarga o‘z ta‘sirini o‘tkazmay qolmadi. Sanoatda yuz berayotgan o‘zgarishlar insoniyat uchun ko‘p jabhalarda qulaylik va yengilliklar keltirdi, ammo bunday sanoat inqiloblar o‘zi bilan birga ko‘plab global muammolar keltirib chiqardi. Buning ortidan ko‘plab mamlakatlar iqtisodiyoti tez sur‘atlarda rivojlana boshladi, biroq bu rivojlanish ko‘pincha atrof-muhitga salbiy ta‘sir ko‘rsatdi. Atmosferaga chiqarilayotgan zararli gazlar, yer va suv resurslarining ifloslanishi, bioxilma-xillikning kamayishi kabi ekologik muammolar insoniyat kelajagi uchun jiddiy tahdidga aylandi. Shu sababli, bugungi kunda ko‘plab davlatlar sanoatni modernizatsiya qilish va uni ekologik jihatdan barqaror yo‘nalishga o‘tkazish ustida bosh qotirmoqda. Yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan sanoat siyosati ushbu global muammolarning oldini olishda va ularni yumshatishda muhim vosita sifatida qaralmoqda.

O‘zbekistonda ham yashil iqtisodiyot va sanoat korxonalariga yashil siyosatni qo‘llash borasida ko‘plab chora-tadbirlar va strategiyalar ishlab chiqilmoqda. Shuningdek, sanoat korxonalarida ekologik toza texnologiyalarni joriy etish, energiyani tejash, chiqindilarni qayta ishlash kabi yo‘nalishlar ustida ishlanmoqda. Davlat bu borada strategiyalar ishlab chiqib, korxonalarni rag‘batlantirish uchun soliq imtiyozlari va boshqa qo‘llab-quvvatlov choralarini taklif qilmoqda. Shuningdek, xalqaro loyihalar bilan hamkorlikda ekologik barqarorlikni ta‘minlashga qaratilgan tashabbuslar amalga oshirilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Yashil sanoat va uni amalga oshirishga qaratilgan siyosat bugungi global va milliy iqtisodiy muhitda dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Bu borada turli xalqaro tashkilotlar, olimlar, tadqiqotchilar, hamda O‘zbekiston olimlari tomonidan turli yo‘nalishlarda ilmiy izlanishlar olib borilgan. Ushbu adabiyotlar sharhida men,

talaba sifatida, ushbu mavzuni o‘rganish jarayonida duch kelgan asosiy manbalar, g‘oyalar va yondashuvlarni tahlil qilishga harakat qildim.

BMTning Sanoatni rivojlantirish tashkiloti (UNIDO) tomonidan tayyorlangan “Green Industry Initiative” (2011) hisobotida yashil sanoat atamasi ilk bor tizimli tarzda ta’riflangan. Ushbu hujjat yashil sanoatni ekologik barqaror, resurslarni tejimli va inson salomatligiga xavfsiz ishlab chiqarish modeli sifatida tavsiflaydi. Hisobotda ishlab chiqarish jarayonlarini yashillashtirish bo‘yicha quyidagi asosiy yo‘nalishlar belgilangan: chiqindilarni kamaytirish, energiyani tejash, qayta ishlash texnologiyalarini kengaytirish, barqaror xomashyo siyosatini joriy qilish. Shuningdek, UNIDO davlat siyosatining bu jarayondagi rolini alohida ta’kidlaydi — rag‘batlantiruvchi choralar, texnologik modernizatsiya uchun infratuzilma yaratish, va xususiy sektorni jalb qilish orqali yashil sanoatni rivojlantirish zarurligi ilgari suriladi. [1] UNIDO hisobotining ahamiyatli jihati shundaki, u global miqyosda yashil sanoatga o‘tish bo‘yicha yagona konseptual yondashuvni taklif qilgan ilk tashabbusdir. Bu manba bugungi kunda ham yashil sanoat strategiyalarini ishlab chiqishda asosiy nazariy asoslardan biri bo‘lib xizmat qilmoqda.

Yana bir muhim manba bu — Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan 2020-yilda chop etilgan “Green Industrial Policy” nomli hisobotdir. Ushbu tadqiqotda yashil sanoat siyosatining institutsional va iqtisodiy jihatlari chuqur tahlil qilinadi. OECD hisobotiga ko‘ra, yashil sanoat nafaqat ekologik vazifalarni bajarishga xizmat qiladi, balki sanoatda innovatsiyalarni jadallashtirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va global raqobatbardoshlikni oshirish kabi iqtisodiy maqsadlar uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. [2]

Shuningdek, ingliz olimi Michael Jacobs tomonidan taklif etilgan “Green Growth” nazariyasiga ko‘ra, yashil o‘sish — bu atrof-muhitga zarar yetkazmasdan iqtisodiy rivojlanishga erishish deganidir. Muallif ta’kidlaydiki, an’anaviy sanoat yondashuvlari endilikda o‘zini oqlamayapti, chunki ularning ko‘plab ijtimoiy va ekologik salbiy oqibatlari mavjud. Shuning uchun yangi, zamonaviy va ekologik toza ishlab chiqarish modellari zarur. [3]

Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg‘armasi, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi moliyaviy tashkilotlar ham o‘z hisobotlarida yashil iqtisodiyot va yashil sanoatga o‘tishni qo‘llab-quvvatlashni global darajadagi ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida ko‘rsatmoqda. O‘zbekiston sharoitida yashil sanoat masalalari so‘nggi yillarda dolzarb mavzuga aylangan. Ayniqsa, Prezidentning ekologik barqarorlik, energiya tejimkorlik va sanoat modernizatsiyasi bo‘yicha farmon va qarorlari sohani ilmiy o‘rganish uchun keng imkoniyatlar ochdi.

Respublikamizdagi bir qator olimlar ushbu mavzu doirasida ilmiy tadqiqotlar olib bormoqda. Jumladan, iqtisod fanlari doktori X.S. Saidov o‘zining “Barqaror rivojlanish sharoitida sanoat siyosatini modernizatsiyalash” (2020) nomli monografiyasida O‘zbekistonda yashil sanoat siyosatini shakllantirish, ekologik muhofaza choralarini kuchaytirish va energiya tejimkor texnologiyalarni joriy etishning dolzarbligini asoslab bergan. Muallif ta’kidlashicha, respublikada bu borada muayyan qadamlar tashlangan bo‘lsa-da, sanoat tarmoqlarida ekologik menejmentni yanada kuchaytirish lozim. [4]

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu ilmiy maqolani tayyorlash jarayonida zamonaviy iqtisodiy tahlil va siyosiy-ijtimoiy baholashda keng qoʻllaniladigan ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Yashil sanoat siyosatini shakllantirish, uni xalqaro amaliyot asosida tahlil qilish va milliy rivojlanish sharoitlariga moslashtirishda deduksiya va induksiya metodlari alohida ahamiyat kasb etdi. Jumladan, umumiy nazariy yondashuvlardan Oʻzbekiston sharoitiga xos xulosalar chiqarishda deduktiv usul qoʻllanilgan boʻlsa, xalqaro amaliyot asosida umumlashtirilgan qarashlarni shakllantirishda induktiv usuldan foydalanildi.

Shuningdek, abstrakt-mantiqiy fikrlash va ilmiy abstraksiya metodlari orqali yashil sanoatning mohiyati, prinsiplari va siyosiy vositalari tahlil qilindi. Jarayonlarni tizimli tahlil qilishda sintez va tahlil, yaʼni tarkibiy qismlarni oʻrganib, ularni yaxlit tizim sifatida koʻrib chiqish yondashuvi asosiy metodologik tamoyil boʻlib xizmat qildi. Tadqiqotda, shuningdek, qiyosiy (komparativ) tahlil usuli orqali UNIDO, OECD va boshqa xalqaro tashkilotlarning yondashuvlari oʻzaro solishtirilib, ularning umumiy va farqli jihatlari aniqlab berildi. Ekspert baholash usuli esa mavjud siyosiy strategiyalar va ularning natijalarini baholashda qoʻllanildi. Bundan tashqari, iqtisodiy-statistik tahlil usuli yordamida yashil sanoat siyosatining iqtisodiy samaradorligi, innovatsion salohiyati va barqaror rivojlanishga qoʻshayotgan hissasi sonli maʼlumotlar asosida asoslab berildi. Ushbu metodlar integratsiyasi natijasida ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar shakllantirildi.

Tahlil va natijalar

Yashil sanoat siyosati — iqtisodiy va ekologik barqarorlikni taʼminlashga qaratilgan muhim siyosiy strategiya hisoblanadi. Tadqiqotda, asosan, yashil sanoatning samarali amalga oshirilishining asosiy yoʻnalishlari, uning iqtisodiy va ekologik samaradorligi, shuningdek, davlat va xususiy sektor oʻrtasidagi hamkorlikni rivojlantirish masalalari tahlil qilindi.

1. Yashil sanoatning iqtisodiy samaradorligi

Yashil sanoat siyosatining iqtisodiy samaradorligi, asosan, resurslardan foydalanishni tejash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va yangi ish oʻrinlari yaratish bilan bogʻliqdir. Bu siyosat iqtisodiy va ekologik barqarorlikni taʼminlashda muhim omil hisoblanadi. Yashil sanoatga oʻtish iqtisodiy jihatdan samarali boʻlishi mumkin, chunki u nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarini ekologik jihatdan barqarorlashtiradi, balki milliy iqtisodiyotning turli tarmoqlarini diversifikatsiya qilishga ham yordam beradi.

Yashil sanoat siyosati yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va ularni sanoat ishlab chiqarish jarayonlariga joriy etish jarayonida muhim rol oʻynaydi. Yashil texnologiyalar, masalan, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish va energiya samaradorligini oshirish texnologiyalari ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. OECD hisobotiga koʻra, yashil texnologiyalarni joriy etish nafaqat ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi, balki yangi bozorlarni yaratadi va innovatsiyalarni rivojlantiradi. Misol uchun, energiya samaradorligini oshirish va chiqindilarni qayta ishlash texnologiyalarining rivojlanishi, ishlab chiqarishning ekologik izini kamaytirish bilan birga, kompaniyalarga uzoq

muddatda iqtisodiy foyda keltiradi. Yashil texnologiyalarni qo'llash orqali ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish mumkin, chunki energiya tejamkorligi va resurslardan samarali foydalanish korxonalariga resurslarni tejash imkonini beradi. Bu esa, o'z navbatida, ishlab chiqarish narxlarini pasaytiradi va bozorda raqobatbardoshlikni oshiradi.

Yashil sanoatning iqtisodiy samaradorligi, shuningdek, yangi ish o'rinlarini yaratish bilan ham bog'liq. Yashil sanoatning rivojlanishi, ayniqsa, energiya samaradorligi va qayta tiklanadigan energiya manbalarini ishlab chiqarish sohalarida yangi ish o'rinlarini yaratadi. OECD va UNIDO hisobotlariga ko'ra, yashil sanoatga o'tish orqali nafaqat mavjud ish o'rinlari yaxshilanadi, balki yangi, yuqori malakali ish o'rinlari ham paydo bo'ladi. Bu ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega, chunki bu jarayonni qo'llab-quvvatlash jamiyatning turli qatlamlariga iqtisodiy manfaatlar olib keladi. Bundan tashqari, yashil sanoat siyosati iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni oshirish uchun yangi ijtimoiy jihatlarni ham kiritadi. Yashil sanoatni rivojlantirish orqali yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va ularni ishlab chiqarishda qo'llash, mehnat bozorining yangilanishiga ham xizmat qiladi. Bu esa, o'z navbatida, aholi bandligini oshiradi va iqtisodiy barqarorlikka hissa qo'shadi.

2. Ekologik ta'sir va resurslardan foydalanish

Yashil sanoat siyosati, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bilan birga, ekologik barqarorlikni ham o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi. Uning asosiy tamoyillaridan biri — atrof-muhitga zarar keltiradigan ishlab chiqarish jarayonlarini o'zgartirish va resurslardan samarali foydalanishdir. Ekologik ta'sirni kamaytirish va resurslarni tejash yashil sanoatning eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

Yashil sanoat siyosatining resurslardan samarali foydalanishdagi roli beqiyosdir. Sanoat ishlab chiqarishining barqarorligi va ekologik tozaligi, asosan, resurslarni tejash va chiqindilarni kamaytirish bilan bog'liq. Yashil sanoatni rivojlantirish, birinchi navbatda, ishlab chiqarishda energiya samaradorligini oshirish va xomashyo resurslarini maksimal darajada tejamkorlik bilan ishlatishni anglatadi. Bu jarayon, o'z navbatida, ishlab chiqarish jarayonlarining ekologik izini kamaytiradi va atrof-muhitni saqlashga yordam beradi. Misol uchun, energiya samaradorligini oshirish orqali sanoat korxonalari nafaqat energiya sarfini kamaytiradi, balki uglerod izini ham sezilarli darajada qisqartiradi. Yashil sanoatning asosiy tamoyillaridan biri bo'lgan qayta tiklanadigan energiya manbalaridan (masalan, quyosh, shamol, geotermal energiya) foydalanish, mavjud fosil yoqilg'ilarga nisbatan energiya ishlab chiqarishning ekologik xavfini kamaytiradi.

Yashil sanoat siyosatining eng muhim ekologik jihatlaridan biri — chiqindilarni kamaytirish va ularni qayta ishlash tizimlarini ishlab chiqishdir. Traditsion sanoat ishlab chiqarishida chiqindilarni ishlab chiqarishning o'zi ekologik ta'sirga ega bo'lib, atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Yashil sanoat esa chiqindilarni kamaytirish va ularni qayta ishlashga alohida e'tibor qaratadi. Bu jarayon, o'z navbatida, sanoatning ekologik izini kamaytirishga yordam beradi. UNIDO tomonidan ishlab chiqilgan “Green Industry Initiative”da qayd etilganidek, sanoat korxonalari chiqindilarni qayta ishlash orqali xom ashyo va materiallardan samarali foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, chiqindilarni qayta ishlash orqali energiya sarfini kamaytirish

va resurslarni qayta ishlatish mumkin bo‘ladi. Misol uchun, metallarni qayta ishlash, plastik chiqindilarni qayta ishlash kabi jarayonlar sanoatning ekologik izini sezilarli darajada kamaytiradi.

Yashil sanoatning ekologik ta’siri, shuningdek, biologik xilma-xillikni saqlash va yerning barqaror foydalanishiga ham bog‘liqdir. Yashil sanoatning rivojlanishi, tabiiy resurslardan foydalanishda mas’uliyatli yondashuvni talab qiladi. Shu sababli, ekologik ta’sirni kamaytirish jarayonida biologik xilma-xillikni saqlashga e’tibor qaratish zarur. Buning uchun yerning barqaror foydalanish tamoyillari ishlab chiqilishi kerak, bu esa resurslardan maqsadli va uzluksiz foydalanishni ta’minlaydi. Yashil sanoat siyosati yerni foydalanishning ekologik jihatlarini hisobga olgan holda, erkin ishlash va ekologik ta’sirni kamaytirishning optimal usullarini ishlab chiqadi. Bu, o‘z navbatida, tabiiy resurslarning kamayib ketishini oldini olishga yordam beradi va ekologik barqarorlikni saqlaydi.

Yashil sanoatning samaradorligini oshirish uchun atrof-muhitga ta’sirni monitoring qilish va baholash muhim rol o‘ynaydi. Ekologik ta’sirni monitoring qilish orqali sanoat korxonalari o‘z ishlab chiqarish jarayonlarini doimiy ravishda tahlil qilib, atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytirishga qaratilgan strategiyalarni amalga oshiradi. Bu monitoring jarayoni qayta ishlash tizimlarini va chiqindilarni kamaytirish choralarini samarali tarzda joriy etishga yordam beradi. Shu bilan birga, atrof-muhitga ta’sirni baholash korxonalarga ekologik standartlarga rioya qilishni ta’minlashda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

3. O‘zbekiston sharoitida yashil sanoat siyosatini amalga oshirish

O‘zbekiston Respublikasining yashil sanoat siyosatini amalga oshirish, mamlakatning iqtisodiy va ekologik barqarorligini ta’minlash uchun muhim vazifalardan biridir. Bugungi kunda mamlakatda ekologik barqarorlikni ta’minlash, sanoat ishlab chiqarishining ekologik izini kamaytirish, qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish va chiqindilarni boshqarish bo‘yicha qator tashabbuslar va qonun hujjatlari mavjud.

O‘zbekiston Respublikasi ekologik xavfsizligini ta’minlash va yashil sanoat siyosatini rivojlantirishga katta e’tibor bermoqda. Bu borada bir qator yuridik va normativ hujjatlar ishlab chiqilgan, jumladan, 2017-yil 21-apreldagi “Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo‘mitasi faoliyatini tashkil etishni ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaror muhim ahamiyatga ega. Ushbu qaror davlat boshqaruvi tizimini ekologik xavfsizlikni ta’minlashda takomillashtirishni maqsad qilgan bo‘lib, mamlakatda yashil sanoat siyosatini amalga oshirishga yordam beradi. [5]

O‘zbekistonning yashil sanoat siyosatini amalga oshirishda Parij kelishuvining ta’siri sezilarli bo‘lishi mumkin. Parij kelishuvi, 2015-yilda imzolangan iqlim o‘zgarishiga qarshi global kelishuv sifatida, davlatlarni iqlimni himoya qilish va issiqxona gazlarini kamaytirishga undaydi. O‘zbekiston ham bu jarayonga qo‘shilib, o‘z sanoatini barqaror rivojlantirish va ekologik toza texnologiyalarni joriy etishda o‘z majburiyatlarini oshirishi zarur. [6]

Yashil sanoat siyosatini amalga oshirish: O‘zbekiston va Butunjahon tajribasi asosida

№	Ustuvor yo‘nalishlar	Amalga oshirish mexanizmlari (O‘zbekiston & dunyo)	Namunaviy dastur
1	Energiyani tejavchi texnologiyalarni joriy etish	Energiya samaradorligini oshirish bo‘yicha texnik reglamentlar, ESCO tizimi ISO 50001, ESCO (Energy Service Company) modeli	O‘zbekiston: “Uzkimyosanoat” modernizatsiyasi Dunyo: EU Green Deal
2	Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish	Quyosh, shamol, GES uchun tarif siyosati va tenderlar Feed-in Tariffs, Net metering	O‘zbekiston: “Nur Navoi” SES Dunyo: IRENA, REN21
3	Chiqindilarni qayta ishlash va zararli tashlamalarni kamaytirish	Qattiq maishiy chiqindilarni ajratib yig‘ish, ekologik nazorat Circular Economy modeli	O‘zbekiston: “Toza Hudud” DUK Dunyo: Zero Waste Europe
4	Ekologik transport va infratuzilma	Elektr transportga o‘tish, jamoat transportini yangilash Low-Emission Zones (LEZ)	O‘zbekiston: E-bus loyihalari Dunyo: C40 Cities
5	Yashil moliyalashtirish tizimini rivojlantirish	Yashil kreditlar, davlat kafolatlari, xalqaro grantlar Green Bonds, ESG Investitsiya	O‘zbekiston: ADB va WB grantlari Dunyo: World Bank Green Bonds
6	Ilm-fan va innovatsiyalar	Innovatsion klasterlar, startaplar, R&D uchun grantlar CleanTech va GreenTech inkubatorlari	O‘zbekiston: “Yashil energiya” startap tanlovlari Dunyo: Horizon Europe, UNEP

O‘zbekiston sanoatida ko‘plab sohalar hali ham an‘anaviy energiya manbalariga tayanib ishlamoqda, ayniqsa, ko‘mir va tabiiy gazdan foydalanish yuqori. Biroq, Parij kelishuvining maqsadlariga moslashish, qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish va energiya samaradorligini oshirish orqali bu holatni o‘zgartirish mumkin. O‘zbekistonning geografik joylashuvi quyosh nurlanishining yuqori bo‘lishi va shamol energiyasidan foydalanish imkoniyatlari mavjudligi uni bu borada yaxshiroq imkoniyatlarga ega qiladi. Shu sababli, quyosh va shamol energiyasiga sarmoya kiritish O‘zbekiston uchun iqtisodiy jihatdan ham foydali bo‘lishi mumkin. O‘zbekistonning energiya sektorida issiqxona gazlarining chiqindilari katta miqdorda bo‘lib, ularni kamaytirish zarurati o‘ta muhim. Parij kelishuvining maqsadlariga erishish uchun energiya samaradorligini oshirish va ekologik toza texnologiyalarni ishlab chiqish kerak. Misol uchun, energiya ishlab chiqarish va foydalanish tizimlarida isrofgarchilikni kamaytirish, ishlab chiqarish jarayonlarida chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlash tizimlarini o‘rnatish kerak. Bu nafaqat iqlimga ta'sirni kamaytiradi, balki iqtisodiy samaradorlikni ham oshiradi.

Parij kelishuvining boshqa bir ijobiy tomoni – xalqaro moliyaviy yordam va investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlari. O‘zbekistonning ekologik loyihalarini moliyalashtirish uchun Xalqaro moliya institutlari va rivojlangan mamlakatlar

tomonidan taqdim etilayotgan kreditlar va grantlar yordamida yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etish mumkin. Bu, o‘z navbatida, mamlakatning ekologik barqarorligini ta’minlashga yordam beradi va yashil sanoatni rivojlantirishga yo‘l ochadi.

Bundan tashqari, yashil sanoat siyosati nafaqat atrof-muhitni himoya qilish, balki ijtimoiy barqarorlikka ham ta’sir ko‘rsatadi. Yashil texnologiyalarni ishlab chiqarish va joriy etish yangi ish o‘rinlarini yaratishga yordam beradi, aholi uchun yashash muhitini yaxshilaydi va jamiyatda ekologik ongni oshiradi. Bu, ayniqsa, qishloq joylarida aholining turmush sharoitlarini yaxshilashda muhim rol o‘ynaydi. Yashil sanoat siyosatining samarali amalga oshirilishi uchun O‘zbekiston bir qator o‘zgarishlarni amalga oshirishi kerak. Avvalo, qayta tiklanadigan energiyaga sarmoya kiritishni davom ettirish va issiqxona gazlarini kamaytirish bo‘yicha strategiyalarni kuchaytirish zarur. Shuningdek, sanoat korxonalarini ekologik texnologiyalarni joriy etishga rag‘batlantirish, yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va eksport qilishni qo‘llab-quvvatlash kerak. Xalqaro hamkorlik va moliyaviy yordamni kengaytirish, shuningdek, O‘zbekistonning ekologik standartlarini xalqaro darajada oshirish va Parij kelishuvining talablariga to‘liq rioya qilish, mamlakatni barqaror rivojlantirishga xizmat qiladi. [7]

Yashil sanoat siyosati bo‘yicha statistik jadval (2024-yil holatiga ko‘ra) [8]

№	Yo‘nalish	Dunyo bo‘yicha holat (2024)	O‘zbekiston bo‘yicha holat (2024)
1	Qayta tiklanuvchi energiya ulushi	30% (umumiy energiya iste’molida)	11.5% (elektr ishlab chiqarishda)
2	Quyosh energiyasi quvvati	1,400+ GW (dunyo bo‘yicha)	2.4 GW (mavjud loyihalar va rejalashtirilganlar bilan)
3	Shamol energiyasi quvvati	960 GW	0.1 GW (boshlandi)
4	Elektr transport ulushi	18% (yangi avtomobillar orasida)	~1% (bosqichma-bosqich o‘smoqda)
5	Chiqindilarni qayta ishlash darajasi	45% (OECD mamlakatlarida o‘rtacha)	22% (2023-yil oxiri holatiga ko‘ra)
6	Yashil moliyalashtirish hajmi	\$540 mlrd (Green Bonds bozori hajmi)	\$1 mlrd+ (ADB, WB, IBRD orqali moliyalashtirilgan)

Xulosa va takliflar

Yashil sanoat siyosati bugungi global iqlim o‘zgarishlari, ekologik muammolar va iqtisodiy modernizatsiya zarurati sharoitida strategik ahamiyatga ega. O‘zbekiston sharoitida yashil sanoatga o‘tish — bu nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilish, balki iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, yangi ish o‘rinlari yaratish va energiya resurslaridan samarali foydalanishni ta’minlash vositasi sifatida qaralmoqda. Mamlakatda yashil sanoatga oid yuridik baza shakllangan, xalqaro tajribalar o‘rganilmoqda va muayyan iqtisodiy tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Shunga qaramay, ushbu siyosatning kompleks va izchil rivoji

uchun samarali muvofiqlashtirilgan strategiya, davlat-xususiy sektor hamkorligi, moliyaviy mexanizmlar va innovatsion infratuzilmalar zarur.

Yashil sanoat siyosatini izchil rivojlantirish uchun milliy darajada alohida strategiya ishlab chiqilishi, ekologik innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlovchi moliyaviy va soliq imtiyozlari joriy etilishi, shuningdek, xususiy sektor va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik kuchaytirilishi zarur. Shu bilan birga, hududiy sanoat korxonalarining ekologik holatini baholash va ularga texnologik modernizatsiya yo‘nalishida amaliy ko‘mak berish, shuningdek, yashil texnologiyalar bo‘yicha ilmiy-tadqiqotlar va malakali mutaxassislar tayyorlash tizimini kuchaytirish ham dolzarb ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1) UNIDO (2011). Green Industry Initiative: Promoting Green Industry for a Low-Carbon Future. Vienna: United Nations Industrial Development Organization.

2) OECD (2020). Green Industrial Policy: Accelerating Structural Change Towards Green Economies. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

3) Jacobs, M. (2012). Green Growth: Economic Theory and Political Discourse. Centre for Climate Change Economics and Policy (CCCEP) and Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, Policy Paper.

4) Saidov, X.S. (2020). Barqaror rivojlanish sharoitida sanoat siyosatini modernizatsiyalash. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti.

5) O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo‘mitasi faoliyatini tashkil etishni ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori, 2017-yil 21-aprel <https://lex.uz/docs/-3190804>

6) United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). The Paris Agreement. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

7) United Nations Development Programme in Uzbekistan. (2023). Supporting Uzbekistan’s green transition. Retrieved from <https://www.uz.undp.org>

8) O‘zbekiston Respublikasi Milliy Statistika Qo‘mitasi ma’lumotlari asosida tayyorlandi. www.stat.uz

9) UNEP (2021). Green Economy Progress Measurement Framework: Application in Countries. Nairobi: United Nations Environment Programme.

10) Saidova, M.M. (2021). O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi: holati va istiqbollari. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar instituti.

11) Jahon banki (2022). Yashil iqtisodiyotga o‘tish va O‘zbekistondagi imkoniyatlar. <https://www.worldbank.org/uz/country/uzbekistan>

12) O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi (2023). Yashil iqtisodiyot bo‘yicha milliy strategiya (2023–2030). <https://www.mift.uz>

13) ILO (2018). World Employment and Social Outlook 2018: Greening with Jobs. Geneva: International Labour Organization.

14) O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi “Yashil taraqqiyot markazi” rasmiy sayti. <https://greenmakhalla.uz>

15) REN21 (2023). Renewables 2023 Global Status Report. Paris: REN21 Secretariat. <https://www.ren21.net>